

LB-1995-327

INSTANS:	Borgarting lagmannsrett - Dom.
DATO:	1996-02-20
DOKNR/PUBLISERT:	LB-1995-327
STIKKORD:	Oppreisning for ærekrenkelser. Straffeloven § 247, skadeserstatningsloven § 3-6
SAMMENDRAG:	Et selskap knyttet til seg endel personer som skulle forestå salg av timeshareandeler i et ferieanlegg på Lanzarote. Salget opphørte etter bare få måneder, etter at selskapet mistet rettighetene til å selge de aktuelle andelene. En av andelsselgerne politianmeldte stifterne av selskapet, og kontaktet også avisen VG. VG slo opp saken under overskriften "rundlurt", og refererte også politianmeldelsen. Begge deler ble rammet av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 247, og dessuten funnet rettsstridig. Lagmannsretten la herunder til grunn at det ikke forelå noe referatprivilegium for den aktuelle politianmeldelsen. Oppreisning ble tilkjent med kr 150000 overfor avisen.
SAKSGANG:	Oslo byrett Nr. - Borgarting lagmannsrett LB-1995-327 A.
PARTER:	Ankende part: Kristian Gimmingsrud (Prosessfullmektig: Advokat Per Danielsen). Ankemotpart: 1. Verdens Gang A/S, 2. Journalist Egil Svendsby, 3. Sjefredaktør Einar Hanseid (Prosessfullmektig for samtlige ankemotparter: Advokat Jon Lyng):
FORFATTER:	Lagdommer Steingrim Bull, formann, Lagdommer Vincent Galtung, Byrettsdommer Oscar Nørgaard.

Dom:

Saken gjelder krav om oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6, for angivelig ærekrenkende uttalelser i pressen.

Kristian Gimmingsrud - den ankende part - kom høsten 1988 i kontakt med selskapet Atlantis Holding Company A/S, som averterte etter selgere/investorer i forbindelse med salg av timeshareandeler i et ferieanlegg på Lanzarote, Lanzarote Beach Club. Atlantis Holding Company A/S, heretter kalt AHCAS, hadde rett til å selge timeshareandeler i Lanzarote Beach Club på det norske marked, i henhold til kontrakt mellom disse. De sentrale personer bak AHCAS var Harald Mjelde og Carl Aasheim.

Etterhvert ble det til at Gimmingsrud, sammen med tre andre interessenter, stiftet selskapet Ferieparadiset A/S. Dette selskapet - som ble stiftet ved årsskiftet 1988/89 - overtok i henhold til kontrakt med AHCAS av 10. januar 1989 rettighetene til å selge timeshareandeler i Lanzarote Beach Club på det norske marked. Som vederlag skulle AHCAS blant annet ha en viss andel av provisjonen fra hvert andelssalg.

Gimmingsrud og de tre andre stifterne utgjorde også styret i Ferieparadiset A/S. Disse fire fordelte arbeidsoppgavene mellom seg, uten øvrige ansatte. Gimmingsrud hadde ansvaret for markedsføring samt opplæring/oppfølging av franchisetakerne, og hadde tittelen markedsdirektør.

Ferieparadiset A/S knyttet til seg ca 15 personer som skulle forestå selve salget. Forholdet ble organisert som et franchisingssystem, hvorefter selgerne (franchisetakerne) skulle innbetale et visst beløp ("tiltredelsesgebyr") til Ferieparadiset A/S, mot å få rett til å selge andeler. Dette beløpet var på inntil 125000 kroner. Hvert andelssalg utløste krav på provisjon, der prosentsatsen varierte med størrelsen på tiltredelsesgebyret. Franchisingavtalen gjaldt i første omgang frem til 15. november 1991, men franchisetakeren hadde deretter rett til inntil tre års forlengelse.

Når en selger (franchisetaker) hadde fått istand et salg, ble kjøpesummen innbetalt uavkortet til Lanzarote Beach Club. Etter at LBC hadde beregnet provisjon, ble provisjonsbeløpet - 35 % - sendt tilbake til Norge. I Norge ble beløpet i første omgang mottatt av AHCAS, hvorfra deler av beløpet skulle videresendes til Ferieparadiset A/S - som igjen skulle utbetale selgerne (franchisetakerne) deres anpart.

En av dem som inngikk franchisingavtale med Ferieparadiset A/S var Vesla Skage. Skages avtale ble inngått 20. februar 1989. Skage hadde tidligere erfaring fra salg av timeshareandeler i samme prosjekt, idet hun i 1988 hadde oppholdt seg på Lanzarote og vært engasjert direkte av Lanzarote Beach Club. Skage skulle i henhold til avtalen med Ferieparadiset A/S betale inn 75000 kroner i tiltredelsesgebyr. Beløpet skulle gjøres opp ved at Skage - i tillegg til sin egen salgsvirksomhet - skulle yte bistand til opplæring og trening av andre franchisetakere. For denne bistand skulle Skage motta et "starthonorar" på 25000 kroner, og ellers godtgjøres med 400 kroner pr. time.

Det er uomstridt at salget av timeshareandelene ikke svarte til forventningene, og utover våren gikk stadig tregere. Dette hadde blant annet sammenheng med at selgerne (franchisetakerne) etterhvert reduserte sin virksomhet, særlig på grunn av frustrasjon over meget lang ventetid før provisjon ble utbetalt. Det er uomstridt at AHCAS til en viss grad holdt tilbake provisjon som skulle ha vært videresendt Ferieparadiset A/S, til fordeling mellom dette selskapet og selgerne (franchisetakerne).

Tilbakeholdelsen av provisjon - samt øvrige samarbeidsproblemer - medførte at Ferieparadiset A/S sa opp avtalen med AHCAS med øyeblikkelig virkning ved brev av 28. april 1989. Samtidig sendte Ferieparadiset A/S en telefax til Lanzarote Beach Club ved daglig leder David Clayton, med forespørsel om å få overført rettighetene til salg av timeshareandelene fra AHCAS direkte til seg. Det er omstridt om Ferieparadiset A/S allerede før dette hadde vært i telefonisk kontakt med Clayton om spørsmålet. Det er imidlertid uomstridt at Ferieparadiset A/S - ved økonomidirektør Paal Romdahl - var i telefonkontakt med Clayton få dager etter. Det er derimot omtvistet hvorvidt Clayton ved denne/disse samtale(r) ga muntlig tillatelse til at Ferieparadiset A/S inntil videre kunne fortsette å selge timeshareandeler i Lanzarote Beach Club, men nå uavhengig av AHCAS.

Ferieparadiset A/S hadde videre et ønske om også å endre betalingsrutinene, slik at provisjon skulle beregnes og fratrekkes i Norge før innbetalte kjøpesummer ble sendt til Lanzarote Beach Club. I slutten av mai ble dette foreslått overfor Lanzarote Beach Club. Forslaget medførte en kraftig reaksjon fra David Clayton. I telefax av 31. mai 1989 fra Clayton til Ferieparadiset A/S heter det om dette forslaget:

I will not accept it. Stop, as of this moment representing the L.B.C. Do not approach our members for any monies or we will take immediate action.

Det er uomstridt at det dagen etter, 1. juni 1989, fant sted en telefonsamtale mellom Clayton og Ferieparadiset A/S ved økonomidirektør Paal Romdahl. Det er imidlertid omstridt om Clayton i denne samtalen ga ny tillatelse til at Ferieparadiset A/S inntil videre kunne fortsette å selge timeshareandeler i Lanzarote Beach Club, eller om det bare ble gitt tillatelse til å avslutte påbegynte salg.

Den 14. juni 1989 var Vesla Skage innom kontoret til Lanzarote Beach Clubs norske representant, Royal Financial Services (Norway) A/S. Hun fikk her se den forannevnte telefaxen fra David Clayton av 31. mai s.å. Skage kontaktet deretter de andre franchisetakerne, og fortalte at Ferieparadiset A/S ikke lenger hadde noen rett til å selge timeshareandeler i Lanzarote Beach Club.

Ved brev av 16. juni 1989 fra Vesla Skage til Ferieparadiset A/S fremsatte Skage krav om et beløp på 60492 kroner. Av dette ble 11842 kroner angitt å gjelde provisjon for salg, 25000 kroner det tidligere omtalte starthonorar og 23650 kroner tilgodehavende for timelønnet opplæring av andre franchisetakere.

I telefax av 19. juni 1989 fra Lanzarote Beach Clubs norske representant til Ferieparadiset A/S heter det:

On request of Lanzarote Beach Club, Lanzarote, we re fax their message to you of May 31,

regarding discontinuation of your sales on their behalf in Norway.

It is of paramount importance that all sales activities from your part cease immediately.

Ferieparadiset A/S ønsket imidlertid beskjed fra Clayton selv, og i selskapets telefax av 25. juni 1989 til ham bes det om en avklaring av situasjonen. Forespørslen ble besvart i telefax fra Clayton datert samme dag, stilet til økonomidirektør Romdahl, og det heter blant annet:

This is to confirm that we do NOT want you or your company to represent the L.B.C..... We hope that it will not be necessary to take legal action.

Tre dager senere, 28. juni 1989, ble det avholdt et møte mellom Ferieparadiset A/S - herunder Gimmingsrud - og franchisetakerne. Her ble det informert om at forholdet til Lanzarote Beach Club var opphørt, og at man var i forhandlinger om rett til å selge timeshareandeler i andre ferieanlegg. Det er noe uklart hvorvidt dette lyktes, men uomstridt at eventuelt salg av slike andeler iallfall skjedde i meget begrenset utstrekning. Senest i løpet av høsten 1989 opphørte all salgsvirksomhet i Ferieparadiset A/S, og selskapet ble etterhvert avviklet.

Den 8. mai 1990 innga Vesla Skage politianmeldelse mot Gimmingsrud og de tre andre styremedlemmene i Ferieparadiset A/S - samt mot Mjelde og Aasheim i AHCAS. De seks ble anmeldt for underslag, relatert til beløpet på 60492 kroner. Om Gimmingsrud og de tre andre styremedlemmene i Ferieparadiset A/S heter det i anmeldelsen at de har "underslått" beløpet, som var spesifisert som i Skages brev av 16. juni 1989. Om Mjelde og Aasheim heter det i anmeldelsen at de har "gjemt unna" provisjonsdelen av beløpet, på 11842 kroner.

Kort tid i forveien, i februar 1990, hadde Kristian Gimmingsrud sittet varetektsfengslet en kortere periode, siktet for bedrageri i forbindelse med pyramidespill i miljøet rundt Bjerke travbane - den såkalte "Bjerkepyramiden". Saken - som var gjenstand for betydelig oppmerksomhet i pressen, blant annet i Verdens Gang - ble senere henlagt av politiet.

Vesla Skages anmeldelse av 8. mai 1990 ble i april 1991 henlagt av politiet, av kapasitetsgrunner. Den 17. juni 1991 skrev Skage til politiet at hun ville "oppretholde min anmeldelse av 8. mai 1990....".

Omtrent samtidig henvendte Skage seg til Verdens Gang. Etter samtale med Skage skrev avisen - ved journalist Egil Svendsby - om saken lørdag 22. juni 1991, under overskriften "RUNDLURT AV FERIE-FIRMA". I ingressen heter det:

Etter ett år som vellykket timesharieselger på Lanzarote ble Vesla Skage engasjert i Norge. Men hun fikk aldri betaling for salgsjobben, og bedragerianmelder nå seks personer etter råd fra politiet.

Umiddelbart etter ingressen heter det, i uthevet skrift:

Tre av disse er under etterforskning også i andre bedragerisaker. Den ene er Kristian Gimmingsrud - fortsatt siktet som en av toppmennene i Bjerkepyramiden.

Noe senere i artikkelen heter det, etter at Skage hadde redegjort for at hun ikke ville jobbe for Mjelde og Aasheim:til slutt ble jeg overbevist om at Ferieparadiset A/S, hvor Kristian Gimmingsrud var en av de fire ansatte - alle med titler direktører - hadde overtatt de norske rettighetene. Jeg startet derfor i jobben, men fikk aldri mine penger. Provisjonen i Spania ble nemlig betalt til Mjelde og Aasheims selskap Atlantis Holding A/S, som beholdt pengene, sier bestemoren fra Fredrikstad.

Gimmingsrud var på tidspunktet for avisartikkelen ansatt i et reklamebyrå.

Ved stevning av 10. februar 1992 til Oslo byrett reiste Gimmingsrud privat straffesak mot avisen, journalisten og avisens daværende sjefredaktør, med krav om mortifikasjon og oppreisning. Byretten avsa 7. januar 1994 dom med slik domsslutning:

1. I medhold av straffeloven § 253 nr. 1 kjennes følgende utsagn i Verdens Gang den 22. juni 1991 dødt og maktesløst:

"Rundlurt av feriefirma".

2. Journalist Egil Svendsby, sjefredaktør Einar Hanseid og Verdens Gang A/S frifinnes for

utsagnet "og bedragerianmelder nå seks personer etter råd fra politiet".

3. Journalist Egil Svendsby, sjefredaktør Einar Hanseid og Verdens Gang A/S frifinnes for plikt til å betale oppreisning til Kristian Gimmingsrud.
4. Hver av partene bærer sine omkostninger.

Nærmere enkeltheter om saksforholdet fremgår av byrettens dom og av fremstillingen nedenfor.

Kristian Gimmingsrud har påanket dommen, men bare forsåvidt gjelder oppreisningsspørsmålet (domsslutningens pkt. 3). Ankesaken går dermed i sivilprosessens former, jfr. straffeprosessloven § 435 første punktum. - Verdens Gang A/S m.fl. har tatt til motmæle.

Ankeforhandling ble holdt i Oslo 12. til 15. desember 1995. Både Kristian Gimmingsrud, journalist Egil Svendsby og avisens tidligere sjefredaktør Einar Hanseid - som ikke lenger er ansatt i VG - møtte og avga forklaring. Verdens Gang A/S var representert ved redaktør Sigmund Lode (sml. tvistemålsloven § 213 annet ledd). Det ble avhørt ni vitner, hvorav ett er nytt for lagmannsretten. Videre ble det foretatt slik dokumentasjon som rettsboken viser.

Saken står i tilnærmet samme stilling for lagmannsretten som for byretten.

Den ankende part, Kristian Gimmingsrud, har i det vesentlige gjort gjeldende:

Tolkingen av de aktuelle utsagn skal skje ut fra det inntrykk den alminnelige avisleser - eller en del av disse lesere - måtte få av artikkelen. Sett i sammenheng med resten av artikkelen, særlig utsagnet om at forholdet er bedragerianmeldt, kan overskriftens uttrykk "rundlurt" ikke forstås på annen måte enn som en beskyldning om økonomisk uhederlighet, slik byretten har lagt til grunn. Utsagnet om at forholdet er bedragerianmeldt innebærer en beskyldning om bedrageri.

Både "rundlurt" og utsagnet om at forholdet er bedragerianmeldt rammes derfor av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 247. Utsagnene er egnet til å skade Gimmingsruds "gode navn og rykte", og de er egnet til å utsette ham for "tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillit".

Videre er begge utsagnene rettsstridige. De kan ikke sies å være fremsatt i den alminnelige samfunnsdebatt, der det til en viss grad gjelder en utvidet ytringsfrihet. Selv om man skulle anse ytringene som en del av den alminnelige samfunnsdebatt, går det uansett en grense for utsagn som går på den personlige hederlighet løs. - For så vidt gjelder utsagnet om at forholdet er bedragerianmeldt, kan dette ikke antas å nyte godt av det meget begrensede referatprivilegium som eksisterer for politianmeldelser. Det skal svært mye til før det er rettmessig å referere en politianmeldelse.

De objektive vilkår for å ilegge oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 er følgelig oppfylt. Det samme gjelder de subjektive vilkår. Oppreisning "kan" da ilegges. Ved ærekrenkelser i pressen er det imidlertid fast praksis at oppreisning gis - i den utstrekning det finnes "rimelig".

Ved rimelighetsvurderingen kan man ikke sette oppreisningen lavere enn ellers ut fra en betraktning om at Gimmingsrud - fordi han var siktet i en annen sak - hadde et spesielt dårlig rykte. Dette forhold kan iallfall ikke tillegges mer enn helt marginal betydning ved utmålingen av oppreisningsbeløpet.

Det foreligger heller ikke sterkt klanderverdige forhold fra noen av deltakerne i Ferieparadisets A/S, og iallfall ikke fra Gimmingsruds side. Selve avtalen mellom Ferieparadisets A/S og Skage var ikke urimelig. Ferieparadisets A/S kan heller ikke kritiseres for at det sa opp avtalen med AHCAS, når AHCAS vitterlig holdt tilbake provisjon som skulle ha vært videresendt til Ferieparadisets A/S. Endelig kan Ferieparadisets A/S ikke - iallfall bare i svært liten grad - kritiseres for at det ikke informerte franchisetakerne om oppsigelsen av AHCAS-avtalen 28. april 1989 og den etterfølgende kontakt om salgsrettighetene direkte med Lanzarote Beach Club.

Ved utmålingen av oppreisningen må det sees hen til at journalisten ikke kontaktet hverken Gimmingsrud eller noen annen i

Ferieparadisets A/S om saken før artikkelen ble skrevet.

Ved utmålingen må det også, for avisens vedkommende, tas i betraktning at VG har meget god

økonomi.

Kristian Gimmingsrud har nedlagt slik endelig påstand:

1. Journalist Egil Svendsby dømmes til å betale opp- reisning til Kristian Gimmingsrud med et beløp fastsatt etter lagmannsrettens skjønn, begrenset oppad til kr 50000,-.
2. Tidl. sjefred. Einar Hanseid dømmes til å betale oppreisning til Kristian Gimmingsrud med et beløp fastsatt etter lagmannsrettens skjønn, begrenset oppad til kr 50000,-.
3. Verdens Gang A/S dømmes til å betale oppreisning til Kristian Gimmingsrud med et beløp fastsatt etter lagmannsrettens skjønn, begrenset oppad til kr 300000,-.
4. Ankemotpartene tilpliktes in solidum å betale

Kristian Gimmingsruds saksomkostninger for byretten og for lagmannsretten.

Ankemotpartene, Verdens Gang A/S m.fl., har i det vesentlige gjort gjeldende:

Uttrykket "rundlurt" er bredt og folkelig, og innebærer ikke en påstand om økonomisk uhederlighet. Når det gjelder utsagnet om at forholdet er bedragerianmeldt, har avisen bare ment å gi uttrykk for at en anmeldelse foreligger - ikke å ta stilling til denne. Utsagnet er derfor ikke rettsstridig, idet det etter gjeldende rett foreligger en viss adgang til å referere politianmeldelser, når det som her gjøres balansert og nøkternt. Det må i denne sammenheng tas i betraktning at det dreide seg om en person som vitterlig var siktet - og hadde vært fengslet - i en annen sak, en sak av meget omfattende karakter.

Uansett må det ved rettsstridsvurderingen - for begge utsagn - sees hen til de samfunnsmessige interesser bak VGs oppslag. VG satte i den aktuelle artikkel søkelys på en meget betenkelig type virksomhet. Det er pressens rett og plikt å advare mot risikofylte prosjekter som inviterer til investeringer.

Subsidiært, hvis vilkårene for å ilegge oppreisning skulle anses å foreligge, bør det ut fra den skjønsmessige vurdering etter skadeserstatningsloven § 3-6 ikke tilkjennes noe oppreisningsbeløp. Det ville være støtende om Gimmingsrud skulle bli tilkjent et oppreisningsbeløp, hensett til de meget kritikkverdige forhold fra Ferieparadiset A/S. Selve franchisingavtalen var svært skjev, blant annet på grunn av det meget høye "tiltredelsesgebyr". Videre mistet Ferieparadiset A/S senest 31. mai 1989 enhver rett til å selge andeler i Lanzarote Beach Club, uten at franchisetakerne ble informert hverken om oppsigelsen av AHCASavtalen 28. april 1989 eller om de etterfølgende begivenheter. Ifall det ble gitt noen form for tillatelse fra David Clayton i telefonsamtalen med Paal Romdahl 1. juni 1989, dreide det seg i høyden om en tillatelse til fortsatt salg inntil videre - dvs en meget usikker rett, noe franchisetakerne klarligvis burde ha blitt informert om.

Ved den skjønsmessige vurdering etter skadeserstatningsloven § 3-6 må det videre sees hen til at Gimmingsrud da artikkelen ble skrevet var siktet - og hadde vært fengslet - i en meget omfattende straffesak, sml. foran.

Det kan ikke tillegges vekt i avisens disfavør at journalist Svendsby ikke kontaktet Gimmingsrud før artikkelen ble skrevet. Svendsby hadde kontaktet Gimmingsrud en rekke ganger tidligere, i andre saker, uten at Gimmingsrud hadde vært villig til å uttale seg.

Under enhver omstendighet må et eventuelt oppreisningsbeløp settes svært lavt.

Verdens Gang A/S m.fl. har nedlagt slik endelig påstand:

1. Byrettens dom pkt. 3 stadfestes.
2. Ankemotparten tilkjennes saksomkostninger både for byretten og for lagmannsretten.

Lagmannsretten skal bemerke:

Det grunnleggende vilkår for å ilegge oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 er at det objektivt sett foreligger en ærekrenkelse, dvs en ytring som rammes av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven §§ 246 eller 247, og som dessuten er rettsstridig.

Som anført av Gimmingsrud skal tolkingen av de aktuelle utsagn skje ut fra det inntrykk de alminnelige avislesere, eller en del av disse, måtte få av avisoppslaget, jfr. blant annet Rt-1987-1058

(kjemnerdommen), særlig 1067-1068. Lagmannsretten finner det ikke tvilsomt at overskriftens uttrykk "rundlurt" av den jevne leser måtte oppfattes som en beskyldning om bedragerilignende forhold. Sett i sammenheng med ingressens utsagn om bedragerianmeldelse, måtte dette være det inntrykk som festnet seg hos leseren. Lagmannsretten legger følgelig til grunn at de påklagete utsagn må forstås omtrent likt, som beskyldninger om bedrageri eller bedragerilignende forhold.

For ordens skyld bemerkes at de nevnte beskyldninger i overskrift og ingress ikke kan anses korrigeret ved at den etterfølgende tekst - sml. det foran siterte fra denne - i liten grad underbygger beskyldningene om bedrageri e.l. fra Gimmingsrud. Den etterfølgende tekst er i det hele nokså uklar, og kan iallfall ikke sies å gi noen avkreftelse av beskyldningene.

Begge de påklagete utsagn rammes etter dette av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 247. Lagmannsretten er enig med Gimmingsrud i at beskyldningene var egnet både til å skade hans "gode navn og rykte" og utsette ham for "tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillit".

Verdens Gang A/S m.fl. har for lagmannsretten ikke forsøkt å føre sannhetsbevis for bedragerilignende forhold. Spørsmålet blir derfor bare om utsagnene er straffrie på grunn av den alminnelige rettsstridsreservasjon som må innfortolkes i straffeloven § 247.

Når det gjelder ingressens utsagn om at forholdet er bedragerianmeldt, oppstår spørsmål om dette kan nyte godt av noe såkalt "referatprivilegium", lik det rettspraksis har anerkjent for utferdigete siktelsler. Lagmannsretten viser til Høyesteretts dom i Rt-1994-50 (Holstaddommen), særlig 56, der det først slås fast at anmeldelser står i en ganske annen stilling enn siktelsler, idet mange anmeldelser viser seg ikke å ha saklig grunnlag. Deretter uttaler førstvoterende, med tilslutning fra de øvrige dommere:

Jeg tilføyer imidlertid at det ikke kan legges til grunn som et alminnelig prinsipp at det overhodet ikke kan foreligge et referatprivilegium når det gjelder anmeldelser. Det kan være tilfelle hvor en anmeldelse i en sak av stor allmenn interesse må anses som så seriøs at det ville virke unaturlig om det ikke skulle være adgang til å referere denne. Man kan for eksempel tenke seg anmeldelse fra et offentlig organ, som har til oppgave å håndheve regler av stor betydning for samfunnet, for eksempel en anmeldelse i en alvorlig forurensningssak. Dersom det gis et balansert referat av en slik anmeldelse, antar jeg at referatet vil være rettmessig. Tilsvarende må gjelde for anmeldelser mot en politiker for politiske uttalelser, for eksempel på det grunnlag at de anses for å være av rasediskriminerende art.

Lagmannsretten er i og for seg enig med Verdens Gang A/S m.fl. i at Skages anmeldelse av Gimmingsrud hadde en viss allmenn interesse, på grunn av den siktelse som forelå mot Gimmingsrud i den dengang meget omtalte "Bjerkepyramidesaken". Lagmannsretten finner det imidlertid klart at Skages anmeldelse ikke var av en så seriøs karakter - jfr. Holstaddommen - at det var adgang til å referere den. Lagmannsretten peker i denne sammenheng på at anmeldelsen etter sitt eget innhold bare gir holdepunkter for et mulig straffbart forhold hos Mjelde og Aasheim i AHCAS. I forhold til deltakerne i Ferieparadisets A/S - herunder Gimmingsrud - gir anmeldelsen ikke holdepunkter for annet enn en vanlig sivilrettslig tvist om angivelig manglende oppgjør.

For ordens skyld - uten at det har betydning for adgangen til å referere anmeldelsen - påpekes at referatet i VG ikke var korrekt, når Skages anmeldelse omtales som en bedragerianmeldelse. Som foran nevnt gjaldt anmeldelsen - etter sin egen betegnelse - underslag, ikke bedrageri.

Begge de påklagete utsagn må etter dette drøftes i relasjon til en mer generell rettsstridsvurdering. Lagmannsretten er i utgangspunktet enig med Verdens Gang A/S m.fl. i at det var legitimt av avisen - som en del av den alminnelige samfunnsdebatt - å sette søkelyset på forholdene rundt den aktuelle organisering av timeshalesalget i Lanzarote Beach Club, herunder bruken av de nevnte franchisingkontrakter overfor selgerkorpset. I den alminnelige samfunnsdebatt tilsier hensynet til ytringsfriheten en relativt vid ramme før utsagn stemples som rettsstridige. Lagmannsretten finner det imidlertid klart at de aktuelle utsagn - beskyldninger om bedrageri eller bedragerilignende forhold - har overskredet grensen for det rettmessige. Det dreier seg her om utsagn som går på den personlige hederlighet løs. Lagmannsretten viser i denne sammenheng blant annet til Høyesteretts avgjørelser i henholdsvis Rt-1993-537 (Bratholmkjennelsen), særlig 543, og Rt-1994-174 (Blichfeldtdommen), særlig 182.

Begge de påklagete utsagn må etter dette objektivt sett anses som ærekrenkelses, og grunnvilkåret for å illegge oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 er således til stede.

Et særlig spørsmål i denne sammenheng er om journalist Svendsby også har laget overskriften ("rundlurt"). Svendsby har for lagmannsretten forklart at han ikke kunne huske om overskriften var laget av ham eller av den såkalte desken. Ut fra bevisbyrdebetraktninger finner lagmannsretten at det må legges til grunn at Svendsby ikke har laget overskriften, og noe oppreisningsansvar for ham i denne forbindelse er følgelig ikke aktuelt.

Det er ikke bestridt at de subjektive vilkår etter skadeserstatningsloven § 3-6 er oppfylt. Lagmannsretten legger uten videre til grunn at det er utvist uaktsomhet.

Hvorvidt oppreisning skal tilkjennes, og eventuelt i hvilket omfang, er etter dette avhengig av en bred skjønsmessig vurdering, jfr. skadeserstatningsloven § 3-6 første ledd annet pkt.

Et sentralt poeng i avisens anførsler - og bakgrunnen for at byretten ikke tilkjente oppreisning i det hele tatt - er at Ferieparadiset A/S, herunder Gimmingsrud, angivelig har opptrådt svært klanderverdig overfor Skage og de øvrige franchisetakerne.

I anledning dette spørsmål bemerkes innledningsvis at det foran beskrevne opplegg for salg av timeshareandeler innebar at en svært stor andel av kjøpernes betaling skulle dekke provisjoner. Dette forhold kan imidlertid ikke tillegges noen vekt i nærværende sak. Forholdet ble ikke omtalt i VGs artikkel, som bare berørte betenkeligheter ved franchisetakernes situasjon.

Lagmannsretten kan ikke se at deltakerne i Ferieparadiset A/S, herunder Gimmingsrud, i særlig grad kan klandres for sin adferd overfor Skage eller de øvrige franchisetakerne. Selve franchiseavtalen kan nok sies å ha hatt sine betenkelige sider, men må sees i lys av at begge parter regnet med at det lå et stort økonomisk potensiale i salget av timeshareandelene. For så vidt angår Skage kan neppe hun sies å ha hatt noe dårligere forutsetninger for å vurdere dette potensiale enn deltakerne i Ferieparadiset A/S, snarere tvertimot.

Lagmannsretten kan heller ikke se at Ferieparadiset A/S i særlig grad kan klandres for at franchisetakerne ikke ble informert om oppsigelsen av AHCAS-avtalen 28. april 1989 og den etterfølgende kontakt direkte med Lanzarote Beach Club. Lagmannsretten finner det ut fra bevisførselen ikke tvilsomt at Ferieparadiset A/S i perioden fra begynnelsen av mai og frem til 31. mai 1989 hadde tillatelse fra David Clayton til inntil videre å kunne fortsette salget av timeshareandelene. Mer tvilsomt er det om Clayton i den tidligere omtalte telefonsamtale med Paal Romdahl 1. juni 1989 - etter den nokså krasse telefaks av 31. mai s.å. - mente å gi noen ny slik tillatelse, eller om han bare mente å gi tillatelse til å avslutte påbegynte salg. Lagmannsretten finner det ikke nødvendig å ta stilling til dette. Lagmannsretten legger til grunn at telefonsamtalen i det minste var såpass uklar at Romdahl ikke kan klandres for sin eventuelle feiloppfatning av rettighetssituasjonen. Lagmannsretten legger videre til grunn at Romdahl etter telefonsamtalen med Clayton fortalte de andre deltakerne i Ferieparadiset A/S - herunder Gimmingsrud - at man hadde fått ny tillatelse til inntil videre å kunne fortsette salget. Under enhver omstendighet kan derfor ikke Gimmingsrud klandres for sin oppfatning av rettighetssituasjonen.

Hvorvidt Ferieparadiset A/S eventuelle rettigheter etter 31. mai 1989 bortfalt pr. 19. juni eller pr. 25. juni 1989 - jfr. foran - kan ikke sees å være av betydning, hensett til at informasjonsmøtet mellom Ferieparadiset A/S og franchisetakerne uansett fant sted kort tid etter, 28. juni 1989.

Ut fra den oppfatning av rettighetssituasjonen som Ferieparadiset A/S hadde, kan lagmannsretten ikke se at det var videre klanderverdig ikke å informere franchisetakerne tidligere. Lagmannsretten legger til grunn at Ferieparadiset A/S oppfattet situasjonen slik, sml. over, at man var i en forhandlingssituasjon med sikte på en varig, skriftlig avtale - til avløsning av en midlertidig, muntlig. Muligens hadde det vært naturlig å informere franchisetakerne om dette. At Ferieparadiset A/S ønsket å se resultatet av forhandlingene før franchisetakerne ble informert kan imidlertid uansett ikke anses som videre klanderverdig.

Lagmannsretten finner etter dette at den eventuelle klander som kan rettes mot Ferieparadiset A/S, herunder Gimmingsrud, uansett er så beskjeden at den ikke bør tillegges vekt ved utmålingen av oppreisningsbeløpet.

Lagmannsretten må videre vurdere det forhold at Gimmingsrud, da VG-artikkelen ble skrevet, var siktet - og hadde vært fengslet - i den nevnte "Bjerkepyramidesaken". Som foran nevnt var denne saken gjenstand for betydelig presseomtale, med deravfølgende negativ innflytelse på Gimmingsruds omdømme m.v. Etter lagmannsrettens oppfatning har dette vitterlige faktum relevans ved utmålingen av oppreisningsbeløpet i nærværende sak, og tilsier et noe lavere beløp enn ellers. Hvorvidt den nevnte presseomtale helt eller delvis var uberettiget er et annet spørsmål, og må vurderes i den sak Gimmingsrud har anlagt mot VG i den forbindelse.

Lagmannsretten er på den annen side enig med Gimmingsrud i at det forhold at hverken han eller noen annen i Ferieparadiset A/S ble gitt anledning til å uttale seg før den aktuelle artikkel sto på trykk, taler for en økning av oppreisningsbeløpet.

Etter en samlet vurdering finner lagmannsretten at oppreisningsbeløpet i forhold til journalist Svendsby - som ikke gjøres ansvarlig for overskriften "rundlurt", jfr. foran - passende kan settes til 10000 kroner. I forhold til daværende sjefredaktør Hanseid settes beløpet til 15000 kroner, og i forhold til Verdens Gang A/S - jfr. skadeserstatningsloven § 3-6 annet ledd tredje pkt. - settes beløpet til 150000 kroner. Lagmannsretten har herunder lagt vekt på VGs høye opplagstall og solide økonomi.

Verdens Gang A/S er solidarisk ansvarlig for de oppreisningsbeløp journalist og redaktør er ilagt, jfr. skadeserstatningsloven § 3-6 annet ledd annet pkt., jfr. første pkt.

Anken har etter dette ført frem, og saksomkostningsspørsmålet for lagmannsretten reguleres av tvistemålsloven § 180 annet ledd, jfr. § 172. Etter hovedregelen i tvistemålsloven § 172 første ledd må Verdens Gang A/S m.fl. dekke Gimmingsruds omkostninger ved ankesaken, idet saken ikke kan sees å ha vært så tvilsom at unntaksregelen i § 172 annet ledd kommer til anvendelse.

Når det gjelder omkostningene for byretten, må det tas i betraktning at deler av byrettens dom (mortifikasjonsspørsmålet) ikke ble påanket, men er rettskraftig avgjort. Ved saksomkostningsavgjørelsen må disse punkter legges til grunn uprøvet, jfr. Scheis kommentarutgave til tvistemålsloven, bind I 385. Som foran nevnt kom byretten til at bare det ene av de to påklagete utsagn skulle mortifiseres.

Byretten tilkjente ikke omkostninger, under henvisning til straffeprosessloven § 440, jfr. tvistemålsloven § 174 første ledd. Lagmannsretten finner det klart at byrettens skjønn over hvorvidt omkostninger skulle tilkjennes kan ha vært influert av avgjørelsen av oppreisningsspørsmålet, og lagmannsretten antas derfor å stå fritt i forhold til byrettens omkostningsavgjørelse, jfr. Schei l.c.

Lagmannsretten finner - ut fra sitt materielle resultat i oppreisningsspørsmålet - at Verdens Gang A/S m.fl. også fullt ut må dekke Gimmingsruds omkostninger for byretten, i medhold av tvistemålsloven § 180 annet ledd, jfr. § 174 annet ledd. Det vises særlig til § 174 annet ledd siste alternativ.

Advokat Danielsen har fremlagt omkostningsoppgaver på henholdsvis 145500 kroner for byretten og 154971 kroner for lagmannsretten, tilsammen 300471 kroner. For byretten er hele beløpet salær, for lagmannsretten er 145000 kroner salær og resten utlegg.

I tillegg kommer ankegebyr med 11875 kroner.

Med det beløp som er oppgitt som salær for byretten, må det være inkludert betydelige beløp for forberedende arbeid. Hensett til det kompliserte saksforhold må dette antas å ha vært nødvendig, og omkostningsoppgaven for byretten legges til grunn. Advokat Danielsen har oppgitt omtrent samme sum i salær for lagmannsretten. Selv om det er kommet til ny rettspraksis vedrørende vesentlige punkter, må det likevel antas det har vært nødvendig med betydelig mindre arbeid forut for ankeforhandlingen enn forut for hovedforhandlingen i byretten. Saksforberedelsen for lagmannsretten har brakt lite nytt om de faktiske forhold. På denne bakgrunn finner lagmannsretten at nødvendige omkostninger til salær for ankebehandlingen passende kan settes til 110000 kroner, jfr. tvistemålsloven § 176 første ledd. Samlete saksomkostninger settes etter dette til 277346 kroner.

I medhold av tvistemålsloven § 178 annet ledd er ankemotpartene solidarisk ansvarlige for beløpet.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

1. Verdens Gang A/S betaler til Kristian Gimmingsrud 150000 - etthundreogfemtusen - kroner i oppreisning.
2. Journalist Egil Svendsby betaler til Kristian Gimmingsrud 10000 - titusen - kroner i oppreisning.
3. Tidligere sjefredaktør Einar Hanseid betaler til Kristian Gimmingsrud 15000 - femtentusen - kroner i oppreisning.
4. Verdens Gang A/S hefter solidarisk for de i pkt. 2 og 3 nevnte beløp.
5. I saksomkostninger for byrett og lagmannsrett betaler Verdens Gang A/S, Egil Svendsby og Einar Hanseid in solidum 277346 - tohundreogsyttisjutusentrehundreogførtiseks - kroner til Kristian Gimmingsrud.
6. Oppfyllelsesfristen for de foran nevnte beløp er 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne dom.